

EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK A 21. SZÁZAD ELEJÉN

2014. március 25-én Egyesülésünk az Országos Széchényi Könyvtárba várta a „civil” és egyházi könyvtáros kollégákat. A szakmai találkozón talán egyik legfontosabb szerepe abban állt, hogy lehetőséget adott a visszatekintésre, számvetésre: hogyan vagyunk mi, egyházi könyvtárak ma Magyarországon. Örömmel nyugtáztuk, köszönjük, jól vagyunk: helyünket, szerepünket megtaláltuk a mai magyar könyvtári rendszerben, s nemcsak értékörzőnek, de értékteremtőnek, a ma kultúráját felmutatni tudónak és azzal párbeszédben állónak ismerhetjük el magunkat.

A szakmai fórumon Vigh Annamária, az EMMI Közgyűjteményi Főosztályának vezetője, bár személyesen megjelenni nem tudott, levélben küldött köszöntőt, amely a nap szakmai programja bevezetőjeként hangzott el. Boka László, az OSZK tudományos főigazgatója személyesen köszöntötte a találkozón résztvevőit és üdvözölte a könyvtárak munkáját.

Feltétlenül köszönet illeti Bakos Klárát, az MKE elnökét, akinek moderátori ténykedése az egész rendezvény pontos, igényes lebonyolítását biztosította. Hírlevelünkben a fent említett köszöntők után Löffler Erzsébet beszámolója nyújt betekintést a szakmai találkozó menetébe, tartalmába, hangulatába.

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA KÖZGYŰJTEMÉNYI FŐOSZTÁLY

Dr. Hubert Gabriella elnök részére
Egyházi Könyvtárak Egyesülése
Budapest

Tisztelt Elnök Asszony!

Köszönettel vettem meghívóját az Egyházi Könyvtárak Egyesülése által, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének védnökségével szervezett *„egyházi könyvtárak a XXI. század elején”* című szakmai tanácskozásra.

Legnagyobb sajnálatomra – előzetesen tett ígéretem ellenére – hivatali elfoglaltságom miatt nem tudok részt venni a rendezvényen. Mivel a részvételt le kellett mondanom, és nem mondhatom el Önöknek személyesen azokat a gondolatokat, amelyekkel készültem erre az alkalomra, és amelyek elhangzását fontosnak tartom, ezért levélben fordulok Önhöz, Önökhöz.

Amint azt az Egyesülés képviselőivel való február 12-ei találkozón is elmondtam, a magyarországi közgyűjteményi rendszer átalakulása, a könyvtári, levéltári, múzeumi területet szakmai működésében érintő új jogszabályok megjelenése, az egyházi gyűjtemények állami támogatásnak változása, olyan helyzetet teremtett, amelyben szükség van egy szorosabb szakmai együttműködésre az egyházi gyűjtemények és kulturális ágazat irányításáért felelős tárca között. Feltett szándékunk, hogy ebben a szorosabb együttműködésben a magunk eszközeivel és lehetőségeivel támogassuk az egyházi gyűjteményekben folyó szakmai munkát, hogy mindaz az érték, amelyet az Önök intézményei őriznek, és amely a magyar kulturális örökség felbecsülhetetlen értékű része, bekerüljön a magyarországi kulturális élet vérkeringésébe.

Miután elolvastam meghívójukban a mai tanácskozáson elhangzó előadások címeit, bár magukat az előadásokat nem fogom hallani, úgy gondolom, a gyűjtemények jelentőségéről és a kulturális életben betöltött szerepéről nagyon hasonlóan gondolkozunk. Engedjék meg, hogy egy kicsit szokatlan és rendhagyó módon bizonyítsam ezt. A meghívóban olvasható előadás címekből sorban egymás után egy-egy szót vettem ki, és a következő szavak kerültek egymás mellé: „*hívogatók*” „*nyilvánosság*”, „*közel*” „*együttműködés*” „*nyitott*” „*műhelyek*”, „*turizmus*”, „*adatbázis-fejlesztés*”, „*megújulás*”.

Mind olyan fogalom és kifejezés, amelyet ma az állam és az önkormányzatok által fenntartott „*világi gyűjteményekkel*” kapcsolatban is állandóan használunk, és mindannak megvalósítását, amit ezek a fogalmak takarnak, ezektől a gyűjteményektől is elvárunk.

Ezért bízom benne, hogy a köztünk nem előzmények nélkül való együttműködés új lendületet vesz, folyamatos és eredményes lesz.

Munkájukhoz sok sikert kívánok.

Budapest, 2014. március 24.

Üdvözlettel:

dr. Vigh Annamária
főosztályvezető

Kedves vendégeink, tisztelt konferencia!

Megkülönböztetett tisztelettel és szeretettel köszöntök mindenkit az Országos Széchényi Könyvtárban, Isten hozta Önöket! Nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy házigazdaként köszöntsem Önöket, s annál is nagyobb örömmel teszem ezt, mert régebben, évi rendszerességgel itt, az OSZK-ban tartották az EKE-konferenciákat, s tudtommal e szakmai nap hagyományát kívánják folytatni a szervezők ma is. Hadd bátorítsam őket, s üzenjem innen is nekik, az intézmény vezetősége nevében is, hogy a Nemzeti Könyvtár örömmel ad helyet szakmai együttgondolkodásunkat elősegítő minden érdemi rendezvénynek, kezdeményezésnek.

Tisztelt kollégák, hadd kezdjem azzal, hogy az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének sokrétű, értékmentő, értékkeremtő munkája sohasem egyfajta elszigeteltségben, önmagában, hanem éppen fordítva: a világi könyvtárakkal közösen, vállvetve valósulhat csak meg. A mai, olykor egyáltalán nem könnyű, minimum változónak mondható országos könyvtárügyi helyzetben fontos, hogy egy országos stratégia elkészültében az OSZK, mint nemzeti intézmény, mint zászlóshajó e könyvtárakkal való együttgondolkodásban, együttes tapasztalatokkal készüljön a következő évekre, melyek meghatározóak lesznek, úgy gondolom, a teljes közgyűjteményi terület szempontjából. Nagyjából azzal kell szembesülnünk, hogy ez a terület – fontosságát, múltját, jelentőségét tekintve – végképp elvész, háttérbe szorul, megbélyegzésre kerül, vagy mi magunk teszünk aktívan azért, (amolyan modern Münchhausen bárókként, ha kell), hogy ez

ne legyen így! Saját hajunknál fogva ránthatjuk ki megfeneklett helyzetünkől magunkat s a területet, felmutatva a cselekvés konkrét lehetőségeit, érdemei felsorolásán túl nélkülözhetetlenségét és értékkeremtő erejét, előremenekülve, ha kell.

Tudjuk, hogy a feladatok, a kihívások egyre nőnek, s ebben becsülettel igyekeznünk helytállni, lépést tartani és igen, iniciátornak is lenni, ha kell az egyházi könyvtárak. Fontos számukra a világi kollégákkal való együttműködés, s ez talán az egyik alapgondolata, legfontosabb területe, témája e mai konferenciának is. Ahogyan végigolvastam az elkövetkező előadások címeit, úgy vélem, ennek előmozdítása lesz, lehet az egyik elsődleges cél. Mert a *hogyanokról* lesz szó végső soron minden előadásban, s ez aktivitást és kreativitást mutat, pozitív szándékokat és tettekkészséget jelez.

Mindannyiunknak vannak persze napi intézményi gondjai. Vannak nehézségeink, s félelmeink is. Az egymásra utaltság ezért is mutatkozik meg ma olyan élesen. Az OSZK különösen fontos lehet az egyesülés tagjai számára, s fontos az egyházi könyvtárakért aggódók számára is nyilván. Az olyan egyházi könyvtárak ugyanis, ahol kevés ember gondoz hatalmas könyvanyagot, hatalmas és olykor felbecsülhetetlen értékeket, úgy gondolom, az OSZK módszertani segítsége nélkül nem tud majd eredményesen és hatékonyan működni. Az EKE által végzett munka ugyanakkor nyilván az OSZK szempontjából sem csupán fontos, de olykor egyenesen nélkülözhetetlen, feltétlen elismerendő és tanulságos. Én egy olyan

területnek a vezetőjeként köszönhetem most önöket, mely az alapvető könyvtörténeti kutatásokban, a kodikológiától a retrospektív nemzeti könyv- és sajtóbibliográfiákon át a nyomdatörténeti kutatásokig, minden eredményében tudja: a jeles egyéni munkák mellett is, hosszú távon csak a csapatjáték számíthat átütő sikerre. Elengedhetetlen, létfontosságú tehát az együttműködésnek az a termékenyen tárguló spektruma, mely az Egyesület és a Nemzeti Könyvtár közt már most is létezik. (Zárójelben jegyzem csak meg, hogy sokáig maga az EKE is itt, e házban volt bejegyezve; az indulás, az alapok pedig mindenki esetében meghatározók.)

S itt engedjenek meg nekem egy-két szubjektív szót is: az egyházi könyvtárak kultúrtörténeti szerepét mindenféle retorikai fordulat és túlzás nélkül mondom elengedhetetlennek. Elengedhetetlen a humán tudományi kutatás terén; elengedhetetlen az egyes univák megőrzése terén; s a közös eredmények felmutatása (például kiadványok és kiállítások, vagy akár konferenciák) terén. A tudományos kutatás egyszerű biztosításán túl magának a tudományos alapoknak és országos platformoknak a létrehozásában tehát!

Az egyházak életében és a világi könyvtárügy szempontjából ez egyaránt hangsúlyozandó. Én egy olyan igazgatóságot vezetek itt, a házon belül, ami a széles értelemben vett tudományos területet fedi le, s eredményeit tekintve joggal büszkélkedhet évi 25-30 kiadvánnyal, legalább féltucat rangos (hazai és nemzetközi) konferenciával, s több nagyszerű tárlattal, évente 2-3 nagykiállítással. (Ehhez igaz, egyfelől mintegy 40-50 olyan munkatárs is szükséges, aki szaktudása mellett folyamatos kutatással és tanulással tölti részben vagy egészben munkaidejét.) Jól

tudom, azok az intézmények, melyeket Önök képviselnek most, messze nem ekkora apparátussal működnek. Mégis azt mondom, az itteni eredményeink egyike sem valósulhatna meg jószerével, ha csak a saját állományunkra és kutatógárdánkra támaszkodnánk, ha az intézményi együttműködéseknek nem lennének személyi, szakmai, kollegiális élő kapcsolatai. E nélkül az egész könyvtárügy olyan lenne, mint a halott könyv, melyet mindenki tisztel, de senki nem forgat. Fizikai valójában meglehet létezni, ám tartalmát sosem képes már felmutatni. Vagy az írás, melyet nem tud már olvasni senki. A körünkben jelen lévő Ásványi Ilona egyik szép cikkében azt olvastam: egyházi és világi kollégák egyaránt rászorulunk égi pártfogónknak, Szent Jeromosnak pártfogására. Valóban. De gondoljunk rá nem csak mint egyházatyára, hanem elsődlegesen mint az írott kultúra átörökítésének, életben tartójának példaképére, akinek a Vulgata-t köszönhetjük.

Önöknek a legkevésbé sem kell kifejtennem, hogy bár az egyházi könyvtárak házánkban is a legrégebbi könyvtártípusnak tekinthetők, mégis rangjuknak, jogosultságuknak, létjoguknak visszaszerzését és finanszírozásuk biztos alapokra helyezését micsoda küzdelem előzte meg, s e könyvtártípus micsoda terhekkel küzd, milyen akadályokkal néz szembe ma is, nap mint nap. Magyarország 20. századi történelmét ismerve tudjuk, hogy 1950 után e könyvtárak egy része megsemmisült, s ha mégsem, amolyan könyvraktárrakká degradálódott. Zárt gyűjteményként, legfeljebb korlátozottan nyilvánosan működhetett. A rendszerváltás után ahhoz, hogy ezek a könyvtárak újra életre keljenek, hogy „visszaverekedjék” magukat az őket megillető helyre és az orszá-

gos könyvtári hálózatba belépjenek, sok esetben közgyűjteményi jellegüket kellett újfent bizonyítaniuk: azt, hogy közszolgáltatásokat nyújtó könyvtárak és nem (vagy nem csak) múzeumok, halott könyvraktárak. Ez a folyamat ma sem zárult még le sajnos minden tekintetben.

A nemzeti kultúrának, az írott kulturális emlékezetnek átmentőiként, egyenrangú örzőiként köszöntöm önöket, s e mai kon-

ferencián kívánok sikeres együttgondolkodást, az idők újfajta kihívásaira választ találó, sikeres együttműködések létrejöttét, és azt, hogy az ezeket is lehetővé tévő döntéshozók irányába alapos, konstruktív, előrelépést hordozó javaslatok szülessenek.

Boka László
tudományos igazgató
OSZK

Egyházi könyvtárak a 21. század elején

Ezzel a címmel rendezett szakmai konferenciát az EKE március 25-én az Országos Széchényi Könyvtárban, melynek fővédnöke a Magyar Könyvtárosok Egyesülete volt. A rendezvényen nemcsak az egyházi könyvtárak munkatársai vettek részt, hanem szép számmal érdeklődtek egyéb könyvtárakban dolgozó kollégák is.

Nem véletlenül, hiszen az elhangzott előadások egy része éppen arra a speciális helyzetre világított rá, melyben az EKE tagkönyvtárai működtek és működnek, a magyar könyvtári rendszerben elfoglalt helyünket vizsgálták, más részük pedig arra a kérdésre válaszolt, hogy hogyan tudunk megfelelni a 21. század kihívásainak, amelyek tagadhatatlanul új helyzet elé állítottak bennünket.

A múltba való visszatekintés (Ásványi Ilona) is azt a célt szolgálta, hogy identifikálni tudjuk önmagunkat, hiszen néhány évtizeden keresztül a diktatúra éveiben nem volt valódi helyünk a magyar könyvtárak rendszerében annak ellenére, hogy az egyházi a legrégebbi könyvtártípus. Ebben az időszakban előtérbe került a múzeumi funkció, miközben a könyvtári szolgáltatások csak korlátozottan működhettek. Kényszer szülte helyzet volt, hogy akkoriban „tudományos szakkönyvtáraknak” minősítettük magunkat, noha sem a működtetés, sem a finanszírozás tekintetében nem tudtunk megfelelni egy tudományos szakkönyvtárral szemben támasztható igényeknek.

A törvénykezés sem szabályozta a rendszerben elfoglalt helyünket, az első olyan könyvtári törvény, melynek hatálya az

egyházi könyvtárakra is kiterjedt 1997-ben született.

A rendszerváltást követően változott a helyzetünk, és számban is gyarapodhatunk, hiszen az egyházak által működtetett, valamint alapított felsőoktatási intézmények könyvtárai is bekerültek a rendszerbe, sőt igen előkelő helyet foglalnak el azon belül. Erre nagyon jó példa a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára (Török Beáta), ahol egy valóban 21. századi könyvtár működik, és melynek a főiskoláéhoz igazodó arculata és az ottani színvonalas rendezvények jó szolgálatot tesznek a könyvtár jó hírnevének biztosításában, éspedig nemcsak a hallgatók körében.

Az egyházi és világi könyvtárak együttműködésének jó példáját a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatójának (dr. Kovács Béla Lóránt) előadásából ismerhettük meg. A Méliusz Juhász Péter Könyvtár megyei és városi funkciókat is ellát, és a város nagy kiterjedése, sajátos településszerkezete rendkívül nehéz feladatokat ró az intézményre. A városnak és a vonzáskörzetéhez tartozó tanyavilágnak vannak olyan részei, ahol 10-20 km távolságra van a legközelebbi könyvtár. Ezeknek a területeknek a könyvtári ellátását részben szociális intézmények, de túlnyomó részt gyülekezetek közreműködésével lehet biztosítani. Ezekben a peremterületekben a gyülekezetek és egyházi intézmények segítségével nélkül lehetetlen volna a könyvtári szolgáltatások biztosítása.

A gyülekezetek egy részében maguktól is megvan a hajlandóság arra, hogy kultu-

rális missziót is vállaljanak, ezek közé tartozik a debreceni Nagyerdei Református Gyülekezet (tipikusan értelmiségi közösség), mely jól működő gyülekezeti könyvtárat működtet önkéntes alapon, elsősorban annak érdekében, hogy a lelki épülést szolgáló irodalommal lássa el az érdeklődőket. Erről Kerti Péterné számolt be.

Az előttünk álló új kihívások közé tartozik – elsősorban a műemlék könyvtárak esetében – a turizmus igényeinek a kielégítése, kiállítások, tudományos és ismeretterjesztő rendezvények szervezése. Ezek újszerű feladatok, melyeknek az ellátása tőlünk is új szemléletet, hozzáállást kíván, hiszen versenyhelyzetbe kerültünk nemcsak az olvasókért, de a látogatókért vívott harcban is. Balogh Ferenc az egri Főegyház-megyei Könyvtár példájával illusztrálta ezeket az új feladatokat.

Baranya Péter arról számolt be, hogy hogyan, milyen lépésekben jöttek létre azok az adatbázisok, amelyek szerencsére már szinte mindnyájunk rendelkezésére állnak. A fejlesztések során könnyebb helyzetben voltak a felsőoktatási könyvtárak, amelyek más egyetemi, főiskolai könyvtárakkal közösen építették ki adatbázisaikat. Ezen a téren a leghatékonyabbnak az integrált könyvtári rendszerek alkalmazása bizonyult. Az egyházi könyvtárak több ilyen integrált rendszerben vesznek részt (ez függ attól is, hogy mely egyetemekkel, nagyobb intézményekkel vannak szoros kapcsolatban). Ilyenek a Corvina, a Huntéka, a Mokka. Ez utóbbi országos közös katalógusban csak a debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára érdekelt. Számunkra leg-

lényegesebb az Unitas közös egyházi katalógus, mely 34 egyházi könyvtár 1.200.000 rekordját tartalmazza.

Rendkívül tanulságos volt Kővécs Ildikó előadása is, aki rávilágított arra, hogy a pályázati lehetőségeknek milyen szerepük volt abban a felzárkózási folyamatban, melynek során jelentősen csökkentettük a világi könyvtárakkal szembeni hátrányunkat. Leghatékonyabban az NKA pályázatok segítik munkánkat (állományvédelem, eszközbeszerzés), de említést érdemel a Márai program is (állománygyarapítás), melyben igen sikeresek voltunk és vagyunk. Az EU-s pályázatok (TIOP, TÁMOP) nagyobb volumenű eszközbeszerzést, jelentős képzések megvalósítá-

sát, integrált könyvtári rendszerek kialakítását, nagyobb adatbázisok létrehozását tették lehetővé azon könyvtárak számára, melyek ezzel a lehetőséggel éltek. Ezek a pályázati lehetőségek (a jelentős mértékben megemelt közgyűjteményi támogatással együtt) biztatóak, elmúlni látszanak a korábbi bizonytalan működési feltételek. Úgy tűnik, van előrelépés, vége van az egy helyben topogásnak, körvonalazódik jövőképünk, optimisták lehetünk. Látjuk, hogy a magyar könyvtári rendszerben van helyünk, számolnak velünk. Ez jó érzéssel töltött el mindnyájunkat.

Löffler Erzsébet
Főgyűházmegyei Könyvtár, Eger

MKE

„A könyvtár szociokulturális funkciói – életmód, életminőség” Országos Könyvtári Stratégiai Műhelynap

2014. 01. 28-án a Magyar Könyvtárosok Egyesülete országos stratégiai műhelynapot tartott annak érdekében, hogy a kistélepüléseken működő közkönyvtárak és iskolai könyvtárak meghatározzák helyüket és szerepüket a helyi társadalmak rendszerében, és felvázolják saját jövőképüket.

FŐ TÉMAKÖRÖK

A könyvtárral szemben támasztott szociális igények. Első kérdésként vetődött fel, hogy mi az a mikrokörnyezet, amelyben a könyvtár működik, és melyek a könyvtárhasználók és helyi közösségek, civil szervezetek igényei a könyvtárakkal szemben?

Szó volt az **akadálymentes könyvtárról**. Jelen esetben nemcsak a fizikai akadály-

mentesítésről, hanem az infokommunikációs akadálymentesítésről is. A fizikai akadálymentesítés nagyjából jól megoldott, az infokommunikációs hozzáférés kevésbé. Szó volt arról is, hogy melyek a könyvtár feladatai az alapkompenciák (írás-olvasás) és a digitális írástudás fejlesztésében.

A könyvtár szerepe a társadalmi esélyegyenlőtlenségek csökkentésében. A témával kapcsolatban a következő kérdések merültek fel:

- Milyen esélyegyenlőtlenségekre vagyunk felkészülve?
- Melyek a szociális hátrányokkal nagyobb mértékben érintett lakosságot ellátó könyvtartípusok, válhat-e maga a könyvtár rendszersegítő közösséggé?